

per l'aire (d'on naturalistes catalans volien treure el bàrbar i superflu castellanisme *villà*, adornat absurdament amb una *ll* amb el pretext del ll. *villus/vellus* 'boldró de llana' que no hi té res a veure pel sentit, per la forma ni menys per l'origen, i que Fabra tingué la indulgència d'admetre en el *DFa.*); ⁵ 1 oc. ant. i mod. *milan*, id., d'on manllevat el fr. *milan* [1500].

És versemblant que el tipus *MĪLĀNUS ja pertanyés al ll. vg. o a una fase molt antiga del romànic. És derivat del ll. MĪLŪS, trisillàbic en l'època més clàssica: el trisillabisme i la quantitat llarga de la *i*, estan documentats repetidament en hexàmetres d'Ovidi, i també en Horaci i en Fedre; veg. el Forcellini-Perin i Diez, *Wb.*, 214: és erroni i infundat el MĪLVUS del REW, dada falsa que li han acceptat els diccs. etimològics llatins. Solament en l'Edat de Plata (fi S. I, d. C.) apareix mesurat com a MILVUS. La reducció de MĪLŪS a *MĪLUS és normal, del mateix tipus que les sofertes en vulgar per FATUUS, VACUUS, MORTUUS.

A part dels cat. *miloca*, *mitotxa*, *milopa*, hi va haver altres canvis de sufix: ast. *milatu*, port. dial. *mioto* (> *minhoto*), port. *milhafre*, cast. *melión*, per als quals veg. el DECH. El basc *miru* «milano», manllevat del llatí vulgar, postula inequívocament una base *MĪLUS, i sense sufix. De MILVUS o més aviat un diminutiu MILVŪLUS sembla provinent el prov. *nible*, passant per **nilble* (amb dissim. de labialitat) i ulterior dissimilació de la primera *l*: «lou faucoun, / guèiro! Dins l'espaci pregound, / lou *nible*, zóum, se lanço a perdo / de visto ---», Mistral (*Nerto* III, v. 431). D'on també l'it. *nibbio*, i diverses formes mossàrabs, que ens toquen de prop: per a tots els quals vegeu DECH (NEBLf).

En fi, tenim el nom del peix *melva*, que és també andalús (1789, Málaga), *mélba* segons el moro d'Almeria Arbolí (S. xv), avui persistent en àrab del Rif. En la nostra llengua, és especial de les Illes i el P. Val. aquest nom d'una espècie d'albacora o bonítol: es documenta ja a Mall. *melba* el 1361-5 (*BSAL* VII, 120a); avui *mèlvera* (amb la coneguda prolongació tipus *guàlvera mèrlera MERLA*) (*BDLC* IV, 197); jo mateix anoto *mélvora* de la boca dels pescadors de Cabrera (1969) i, pron. *mélvras* en el Port d'Andratx (1964). En el P. Val. *mélva*, a Alcoi (J. G. M., 1935); «bacallar, tonyina, *mélva*, bonyítol», MGadea *IT. del Xè* I, 321).

Se'n deriva el nom del pescador especialitzat en aqueixa pesca, *melvero*; i en els afores de Benissa anoto la «casa de Llaufs del *melvéro*». Que no figuri en Orellana, ni en CROs, no és estrany, tractant-se d'un peix gros, que no s'acostaria a l'Albufera. Però crec que d'això ve el nom de color *melva*, 'pàllid', que ja figura en StVicentF: «los qui dexten la bandera del diable e prenen la de Jhesu Xrist ---, com, en lo temps carnava, anaven ab la cara vermella, e ara la porten *melva*, bé està: la bandera havets presa ---» (*Quar.*, 132.116); la semblança amb l'angl. mj. *melwe*, mod. *mellow* 'molt madur', només material, és sens dubte casual; mentre que el color rossenc del peix *melva* explica el sentit figurat de cosa que era vermella i ja només rosseja.

Aquí es deu tractar d'un ll. vg. *MĪLVA amb la *i* abreujada davant el grup consonàntic (cf. *undecim* < *ūnus* + *decem*), com sigui que *miluus* en Horaci, i en una obra atribuïda a Ovidi, s'aplica a un peix de llom negrós; *milvago* en Plini, *millago* en St. Isidor (*Etym.* XII, § 6, 36), com a nom d'un peix el vol del qual sobre les aigües assenyala mal temps; superstició que se sol vincular al dofí, però és fàcil que vagi passar d'aquest a un peix semblant a la tonyina (cf. el cast. dial. *tonina* 'dofí').

DERIV. i AFINS: veg. supra.

1 Amb el sentit de 'borralló' vaig oir *milana* mall, a Estellens (1964), en el qual es repeteix la mateixa comparació. Car el femení *milana*, per a l'ocell de presa és usual a Mallorca (MASalvà, *AlcM*): «Diu l'Àngelus al so d'una campana, / que se difon amb gran serenitat: / travessa, amb vol feixuc, una *milana*, / solcant la pau de l'alta immensitat», Bart. Guasp, *IdOr* IX, 4.

Milanta, *milcames*, V. *mil*

MFLDIU, pres de l'angl. *mildew* 'floridura, vegetació criptogàmica'. □ 1.ª doc.: 1917, *DOrt*.

Milè, *milenada*, *milenaar*, *milena*, *mil-en-grana*, *mil-en-rama*, *miler*, *milet* (?), *milfulles*, *milgrans*, *milhomes*, *mília*, V. *mil* *Milicia*, *milicià*, V. *militar* *Milió*, *milionari*, V. *mil*

MILITAR, adj. i subst., pres del ll. *militāris* 'pertanyent al soldat o a la guerra', derivat de *miles*, *-litis*, 'soldat'. □ 1.ª doc.: 1344, *Ordin. Palatines* del Cerimoniós: «armes militaris».

«En tan alt grau excel·leix lo *militar* stament, que deuria ésser molt reverit si los cavallers observassen aquell, segons la fi per què fonc instituit e ordenat» 'Porde de la cavalleria', JoMartorell (§ 1, Ag. 1, 11). Substantivat, per als caps de tropa: l'enviat dels Consellers del Consell barceloní a Perpinyà els escriu: «Fóra stat molt necessari que los diputats e concell, e aqueixa ciutat, haguessen fetes lletres --- als *militar* <S> de ací, dressade a la *xv*^a dels *militàs* del comdat de Rosselló; car desdey <N>ats ne resten --- com ací alguns --- los diguen: —Veus quina mensió és feta de vosaltres --- que sol letre no-us han tremessa!», any 1462 (RLR LXV, 89).

DERIV.: *Militara*. *Militaresc*. *Militarisme* [Lab. 1888]; *militarista*; *antimilitarisme*, *-ista*. *Militaritzar*; *militarització*; *desmilitaritzar* [c. 1925]. *Militronxo*.

Militar, v. 'servir militarment, guerrear', en el sentit metafòric de 'lluitar pacíficament': «Los hòmens, si dexaran / mullés, Joan imitant, / en lo món francs *militant* / ab Jesús, triuñaran», JRoig (*Spill*, v. 35); *militant* [AntCanals, c. 1400: *església militant*].

Milícia [S. xv], pres del ll. *militia* id.; *milicià* [Belvitges].

60 MILL, del ll. MĪLIUM, que les llengües romàniques